

CEZA YASASININ GÖLGESİNDE SİYASET

Dr. Özkan Ağaş
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Özet

Ceza yasası ve onun etrafında örülen bütün bir cezalandırıcı tertibat belki de hiç olmadığı kadar siyaset üzerinde tayin edici bir etkiye kavuşmuş görünüyor. Üstelik bu durum yalnızca yerel ve konjonktürel kimi etkilerle açıklanamaz. Bunlara dünya ölçeğinde genelleşmiş ve istikrar kazanmış kimi güçlü eğilimleri de eklemek gerekecektir. Fakat nihayetinde açık olan şey şudur ki, siyaset, hemen her yerde cezai terimlerin ve usullerin baskısı altına girmiş bulunuyor: Artık suç ile siyaseti, cezai kavramlar ile siyasi kavramları, kriminal şiddet ile siyasal şiddeti birbirinden ayıran eşik her zaman olduğundan çok daha belirsiz ve müphem. Tam da buradan hareketle bu makale, bir yandan suç ile siyaset arasındaki ilişkinin özellikle 1970'lerden itibaren genel olarak değişen niteliğini soruşturmayı deniyor, diğer yandan ise Türkiye'de siyasetin kriminalleştirilmesine cevaz veren kimi yasal düzenlemelere odaklanıyor.

Anahtar Sözcükler: Siyaset, suç, ceza, ceza yasası, siyasetin kriminalleştirilmesi

Politics under the Shadow of the Criminal Code

Abstract

It seems that the criminal code and the whole punitive disposition builded around it attain a decisive effect on politics today, maybe more than ever before. Moreover, this situation can not be explained only by some local and conjunctural effects. Some generalized and stabilized world-wide tendencies should be added to them also. After all, it is obvious that the politics is under the pressure of criminal terms and procedures almost everywhere: Now, the threshold between crime and politics, between criminal concepts and political concepts, between criminal violence and political violence is getting more unclear and ambiguous than ever before. Starting from this point of view, this article tries to inquire the changing characteristics of the relation between crime and politics since 1970's on the one hand, and on the other hand it focuses on some legal arrangements that allow the criminalization of politics in Turkey.

Anahtar Sözcükler: Politics, crime, punishment, criminal code, criminalization of politics

Ceza Yasasının Gölgesinde Siyaset¹

Geride bıraktığımız yüzyıla musallat olmuş muammalardan biri, Batı siyasal düzeni bakımından 'klasik' kabul edilen şeyin, yani belirgin ayrımlar yapabilme imkânının giderek ortadan kalkıyor olmasıydı hiç kuşkusuz —siyasal birliğin içerisi ile dışarıları arasındaki, devlet ile toplum arasındaki, kamusal olan ile özel olan arasındaki, savaş hâli ile barış durumu arasındaki, askerler ile siviller arasındaki sınır çizgilerinin altının oyulmasından epeydir yakınılıyordu. Dehşetli açılış sahnesi, yani sadece mecaz-ı mürsel yoluyla '11 Eylül' veya '9/11' olarak adlandırabildiğimiz şu "sözde 'olay'" (Derrida, 2008: 113) ve onu takip eden olağanüstü siyasi çalkantılarıyla bir on yılını hızla katettiğimiz yeni yüzyılın ise yalnızca daha kötüsünü vadettiğini anlamamız çok da uzun sürmedi: Sözünü ettiğimiz eğilimin günümüzde kronik bir hâl aldığını pekâlâ söyleyebiliriz —artık siyaset ile şiddet, şiddet ile hukuk, hukuk düzeni ile olağanüstü hâl vb. arasındaki eşiği aydınlatabilecek pek az şey sahibiz. Benzeri türden bir başka meydan okuma ise suç ile siyaseti, cezai kavramlar ile siyasi kavramları, kriminal şiddet ile siyasal şiddeti birbirinden ayıran eşiği mekân tutmuş durumda. Siyaset belki de hiçbir zaman olmadığı kadar cezai terimlerin ve usullerin baskısı altına girmiş bulunuyor.

Bilhassa kendi siyasal deneyimlerimiz ne yazık ki bunun iddialı ve kibirli bir örneğini sergilemeye çoktandır aday. Tam da meşru bir siyasal söz söylediğimizi veya meşru bir siyasal eylemde bulunduğumuzu düşünüyorken, belli belirsizce ceza yasasının tekinsiz sularına girdiğimizi fark etmemiş

---

¹Bu metnin ilk hâli, 16-17 Mart 2012 tarihlerinde, Marmara Üniversitesi Sosyoloji Bölümü tarafından İstanbul'da düzenlenen "Küreselleşme, Yeni Eşitsizlikler ve Yurttaşlık" başlıklı uluslararası katılımlı sempozyumda sunulmuştur. Ayrıca aynı metin, 16 Mayıs 2012 tarihinde, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde "Asistan Toplantıları" kapsamında yapılan sunumda da temel alınmıştır. Metne dair önerileri için değerli hocam Kerem Altıparmak'a teşekkür ederim.

olabiliriz örneğin. Zira birinin nerede başlayıp diğerinin nerede bittiğini tayin edecek olan şey, bilerek ve kurnazca serbest bırakılmış, alabildiğine esnek kodlara göre belirleniyor. Veya ceza yasasının daha önce pek dikkat çekmemiş olan (yalnızca yasanın muhtemel muhatapları ve olağan şüphelileri değil, yasayı tatbik edecek olan savcılar ve hâkimler de buna dâhil) örtülü birkaç maddesinin, nasıl da siyasetin ceza hukuku tarafından temellük edilmesinin önünü açacak şekilde ve yaygınlıkta yorumlanmaya başlandığını gördüğümüzde, cezalandırıcı makinenin başlangıçtaki ince taarruzlarını, küçük sızma taktiklerini, salt kendi formundan meşruluk üretme girişimlerini ciddiye almak gerektiği gerçeğiyle yüzleşmek için geç kalmış olabiliriz. Yasa bize derhâl hatırlatır: Kesin olan şudur —ceza yasası şakaya gelmez! Yalnızca basına yansıdığı kadarına bakarak bile, hâlihazırda görevlerine devam etmekte olan özel yetkili ağır ceza mahkemelerinin, olağan siyasal faaliyetin, hatta içerisinde şu veya bu ölçüde belirli bir siyasal motivasyonun bulunduğu herhangi bir faaliyetin, kolayca ceza yargılamasının konusu hâline getirildiği dosyalarla meşgul olduğunu tespit edebiliriz. Bununla birlikte, siyaset ile suç arasındaki eşiği mütemadiyen ihlâl eden böylesi girişimleri, salt kendi siyasal kültürümüze has veya basitçe siyasi konjonktürümüzün cevaz verdiği türden şeylermiş gibi görmekle yetinmemek gerekir, çünkü yaygın, ayrışık, çok biçimli ve çok fazla yerden beslenen tazyiklerle karşı karşıyayız gerçekte. Lâkin bütün bu tazyiklerin neler olduğunu bu kısa çalışmada doyurucu bir şekilde çözümlenmeye imkân yok. Onun yerine, oldukça temel kabul ettiğim belirli bir izleği takip etmekle yetineceğim.²

Bulanıklaşan sınırlar?

Önce birkaç uyarı... Batı siyasal düzeni bakımından klasik kabul edilen şeyin belirgin ayrımlar yapabilme imkânı olduğunu söylemiştik. Carl Schmitt, Avrupa kamu hukuku tarafından onaylanan siyasal birlik modelinde klasik olanın, "açık ve net ayrımlar yapabilme olanağı" olduğunu altını çizirken, tam da bu gerçeğe işaret ediyordu (Schmitt, 2006: 31). Ne var ki daha radikal bir yerden bu iddianın kendisi elbette sorgulama konusu yapılabilir: Gerçek şu ki klasik Avrupa devletleri, bizatihi kendileri tarafından konulan ve himaye edilen ayrımlara sadık kalma bakımından hiçbir zaman iyi birer karneye sahip olmamıştır. Etkili bir siyasal hasım tarafından, örneğin, birden fazla kamusal

²Burada savunacak olduğum görüşler, doktora tez çalışmamın son kısmında ele aldığım kimi tartışmaların geliştirilmesine dayanıyor. Suç, ceza ve siyaset ilişkisine dair daha etraflı bir değerlendirme için, bkz. Özkan Agtaş (2011) *Suç, Cezalandırma ve Siyaset: Ceza Adaleti Üzerine Siyasal Bir İnceleme*, Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

alanın (burjuva kamusalılığı karşısında) veya birden fazla sivil toplumun (burjuva toplumu karşısında) olduğunu hatırlatan 19. yüzyıl devrimci sınıfları tarafından sınındığında, klasik ayrımların hemen ilk askıya alınan şeylerden olduğunu biliyoruz. Öyleyse sözünü ettiğimiz ayrımların daha en başından itibaren hükümsüz olduğunu, muğlak ve kırılgan olduğunu söylememiz daha doğru olmaz mıydı? Batı siyasal düzeninin kendi hakkında sahip olduğu imaja biz neden itimat edelim? Onun tek yanlılığını ve riyakârlığını yüzüne vurmamak değil midir? Doğrusu bu türden sorgulamalarda güçlü ve haklı bir yan vardır, nitekim kendilerine çok sayıda meşru gerekçe bulmakta da hiç zorlanmazlar. Fakat yine de bu iddiaya bir yerden sonra katılmak mümkün değil. Çünkü zaten belirgin sınırlar koyma yönündeki klasik takıntıyı ne normatif bir öneri ne de tutarlılık beklentilerimize kulak asacak ideal bir tasarım olarak almamız —bu iddia esasen bir 'vaat' olarak, daha açık söylersek, belirli türden düzenlemeleri yöneten ve hakiki etkiler üreten stratejik bir kod olarak işlev gördü: Olabildiğince görünür ve istikrarlı kılınmış bir sınır vaadinde ısrarcı olmak ve bunu bazen siyasal bir teknolojinin ('dışarıya' tahsis edilmiş askeri-diplomatik bir aygıtın ve 'içeriye' tahsis edilmiş polisive-cezalandırıcı bir aygıtın oluşumunun eşgüdümlü olarak yönetilmesinde olduğu gibi), bazen kurumsal bir modelin (sınırlarıyla kendini tecrit etmeyi başaramış disiplinler kurumlarının ortaya çıkışında olduğu gibi), bazense söylemsel bir formun (disiplinler olarak insan bilimlerinin şekillenişinde olduğu gibi) gelişimini stratejize eden şeye dönüştürmek... Belirgin sınırlar ve sarıh ayrımlar inşa etme vaadini, salt yanıltıcılığıyla ve göz boyamacılığıyla işe yarayan, inandırıcılıktan yoksun normatif veya ideolojik varsayımlara bulanmış bir tasarım olarak değil, Foucaultcu anlamda bir iktidar tekniği olarak kavramak gerekir. Nihayetinde şunu inkâr etmek mümkün değildir: Modernliğin yapışkan takıntısı tecrit etmek, sınır çekmek, böylelikle bir şeyi diğerlerinden ayıran eşiği belirgin kılmak olmuştur (Hardt ve Negri, 2001: 201-203). Kendi koyduğu sınırları gerektiğinde ihlâl etmekten çekinmemesi, bu sınırlardan sonuna dek faydalandığı ve onların etrafına koca bir siyasal düzenek ördüğü gerçeğini değiştirmez.³

³Üstelik her durumda sınır ile ihlâl arasındaki ilişkinin, ilk anda düşünülenenden çok daha zor, çok daha çetrefilli bir ilişki olduğu gerçeğine hakkını vermeliyiz: "Sınır ile ihlâl, varlıklarının yoğunluğunu birbirlerine borçludurlar: Kesinlikle aşılamayacak olan bir sınırın namevcudiyeti; buna karşılık, bir yanılsama ya da gölge sınırını aşan bir ihlâlin boşunluğu. Ama sınırın, bu sınırı muzafferce kateden ve inkâr eden jestin dışında gerçek bir varlığı var mıdır? ... İhlâlin sınırla ilişkisi, siyahın beyazla ilişkisi, yasağın serbestle ilişkisi, dışın içle, dışlananın konutun korunaklı uzamıyla ilişkisi gibi değildir. İhlâl sınıra, daha ziyade, burgusal bir ilişkiyle bağlıdır; dolayısıyla hiçbir basit zorla girme ihlâlin sonuna kadar gidemez. Belki de gecenin karanlığında şimşek

Öte yandan bugün söz konusu olan şeyin, ayrımların ve sınırların büsbütün ortadan kalkması olmadığını akıldan çıkarmamız gerekir. Ayrımlar ve sınırlar açık bir istikrarsızlıkla tehdit ediliyor, bu doğru, fakat bunu ayrımların bütünüyle geçersizleştiği ve sınırların tamamen ortadan kalktığı şeklinde yorumlamak büyük hata olur. Ayrımlar geçersiz değil, kırılğan ve muğlaktır. Sınırların ortadan kalktığı söylenemez, fakat artık huduttaki sabit ve sürekli hatla değil, yayılmış ve esnekleşmiş, her türden metastaza açık kesik çizgilerle temsil edilmektedir. Örneğin içerisi/dışarı sınırlarında ifadesini bulan güçlü klasik siyasi tahayyülün en kesin görünümünden birine karşılık gelen coğrafi-siyasal sınır olgusunun kendisine bakalım: Étienne Balibar, sınırların artık geleneksel hukuksal tanımının ve ulusal hafızayla ilişkilendirilmiş kartografik temsilinin aksine, teritoryanın kıyısında, onun sınırlarını gösteren yerde durmadığını söyler; bilakis, sınırlar ve onlara karşılık gelen kurumsal pratikler, tam da siyasal uzamın orta yerine taşınmış bulunmaktadır —sınırlar, artık yurttaşlar toplumunun, kendi haklarının bariyeri addettikleri, kendi demokrasilerinin kıyılarını, limitlerini tayin eden şeyler değil, bizatihi sivil uzamın kalbinde sorunlara neden olan, çatışmalar, umutlar, düş kırıklıkları yaratan şeylerdir (Balibar, 2004: 109-110). Fakat sınırların, sabitlenmiş oldukları yerlerinden ayaklanıp, artık hudutta beklemeye son verip siyasal uzamın orta yerine dağılması, sınırların ortadan kalktığı anlamına gelmez. Balibar, günümüz dünyasının sınırsız bir dünya olarak nitelendirilmeye her zamankinden daha az yakın olduğunun altını çizer: Sınırlar karşısında ikircikli bir hisse kapılmamak mümkün görünmemektedir, zira yerleşimleri ve fonksiyonları bakımından hem eksilmekte hem çoğalmakta, hem incelmekte hem de iki katına çıkmaktadırlar (Balibar, 2002: 92). Lâkin, işte buna neden olan şey, tam da sınırların artık her yerde olmaları, siyasal alanı baştan sona katediyor olmalarıdır. Coğrafi-siyasal sınır olgusuna bakıldığında daha bir açık görünen bu durumun, metaforik olarak genişletilmesinde herhangi bir sakınca yok: Bugün ayrımları istikrarsızlığa sürükleyen şey, her anlamda sınırların mutlak virtüelliğidir. Artık daimi, bir kerelik, tutunumlu ayrımlar yerine esnek, olumsal, çelişkiden sakınmayan ayrımlar siyasal kaderimizi şekillendiriyor. Elbette bunun ödenmesi gereken bir bedeli de var —hiçbir ayrımların kesinliğine güvenemeyeceğimiz gibi, ayrımların muğlâklaşmasının cevaz verdiği çok sayıda tacizkâr bulaşmaya maruz kalmaktan kurtulmak da hiç kolay değil.

Suç ile siyaset arasındaki kronik bulaşmayı da sözünü ettiğimiz sürecin uğraklarından biri olarak dikkate almalıyız: Artık suçun siyasetten, siyasetin

---

gibi bir şeydir; yadsıdığı şeye zamanın derinliklerinden yoğun ve karanlık bir varlık verir, onu içerden ve tepeden tırnağa aydınlatır, canlı aydınlığını, yırtıcı ve dikilmiş tekilliğini yine de ona borçludur, kendi hükümlerini imzaladığı ve nihayet sustuğu bu uzamda, karanlık olana bir ad vermiş olarak kaybolur" (Foucault, 2006: 56-57).

suçtan hiçbir şekilde ayırt edilemediğini, bu ikisinin bir ve aynı şeye dönüştüğünü değil; artık bu ayrımın kesin bir ilkeye göndermede bulunamayacağını ve istikrarlı bir sınır çizgisiyle tahkim edilemeyeceğini söylememiz gerekir —bir başka deyişle, bu ayrımın ne olduğuna her defasında yeniden, istisnai olarak ve de *a priori* bir meşruluğa dayanarak değil, yalnızca *a posteriori* bir meşruluk üzere karar verilecektir. Öyleyse şunu teslim etmeliyiz: Nasıl ki geçmişte belirgin ayrımlar yapma yönündeki klasik takıntı bir dizi iktidar pratiğini yöneten stratejik bir kod gibi işlev gördüyse, bugün de belirgin ayrımların yapılmasını giderek olanaksız kılan süreç benzer bir stratejik kod olarak işlev görmektedir: Sınırlar ne kadar virtüelse, müdahale de o kadar istisnai olacaktır. Ayrım ortadan kalkmamıştır, fakat ayrımın ne olduğuna yalnızca istisnai bir şekilde, her durumda yeniden karar verilecektir. Bulanıklaşan sınırlar, genelleşmiş bir istisnai müdahalenin bir bakıma hem imkânı hem sonucudur. Fakat hem de çağımıza has bir yönetim tekniğinin ve iktidar ekonomisinin şifresini saklamaktadır. İşte bu yüzden, suç ile siyaset arasındaki eşğin bulanıklaşması, aynı zamanda istisnai müdahalenin genelleşmesinin cereyan ettiği sahalardan biri olarak anlaşılmalıdır, ki bu aynı zamanda siyasallaşma imkânlarını gasbetmenin ve siyasal alanı kapatmanın ayrıcalıklı yollarından da biridir. Şimdi bu sürecin yakın zamanımızda bıraktığı izlere biraz daha dikkatli bakalım.

Suçun siyasal eleştirisi

Gerçek şu ki suç ve ceza konularına hâkim olan pratikler ve söylemler, özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren eleştirel düşüncenin dikkatini, kendilerine attettikleri sözde gayri siyasi nitelik dolayısıyla çekmişti. Zira suçlar ve cezalar hakkındaki her şey, daha genel bir ifadeyle 'suç ve ceza siyaseti', gündelik siyasetin tansiyonlarından, iniş çıkışlarından pek etkilenmeyen, olabildiğince rasyonel şemalar içerisine yerleştirilmiş, harici müdahalelere kapalı, devasa bir bürokrasi makinesinin işleyişi altında giderek teknikleşmiş uzun vadeli stratejiler tarafından belirleniyordu. Elbette reforma uğruyordu, hem de çokça, fakat reformun içeriğini ona dışarıdan dayatılan siyasal taleplerden çok, bütün bu cezalandırıcı makinenin kendi iç mantığı ve orada patlak veren krizler tayin ediyordu. Özetle suç ve ceza siyaseti, bu konular üzerine konuşmaya yetkili tek merci olduklarını iddia eden bürokratlar, idareciler, hukukçular, psikologlar, suçbilimciler, sosyal görevliler ve çok sayıda başka uzmandan mürekkep kapalı bir dairenin içerisine hapsedilmiş gibiydi. Pek tabii onlar, suçların niteliğini ve cezalandırmanın şeklini belirleyen bütün bu mekanizmanın kökenindeki siyasallığı, ağır bir teknik dilin, siyasal terimlere göndermede bulunmaktan özenle kaçınan yansız söylemlerin ve tam da iradi bir müdahaleye kapalı olduğu izlenimini uyandırmak üzere tasarlanmış

teknik prosedürlerin arkasına gizlemek istemişler ve bunda epey bir başarı da kaydetmişlerdi. 20. yüzyılın hemen başlarında temel karakteristiğini kazanmış ve refah devletinin hizmetine sunulmuş olan modern cezai kompleksin (Garland, 1985: 18-27 ve 231-264) önemli sonuçlarından biri, suçun ve cezanın siyasal imalarından arındırılması olmuştur. Bu artık cezai sorunun bilgi-iktidar alanına ait bir sorun olarak yapılandırıldığı anlamına geliyordu; demokrasinin normal siyasi süreçlerine ait bir sorun olarak değil (Cohen, 1998: 278). Nitekim, 1960'lardan itibaren güçlü bir muhalefete konu olacak şey tam da buydu: Bütün bu cezai düzenek eğer bir şekilde geriletilmek isteniyorsa, gerisinde saklıyor olduğu siyasal motivasyon ve süreçler mutlaka deşifre edilmeli ve eleştirinin konusu hâline getirilmeliydi.

Suç ve ceza rejiminin bütünüyle eleştiriye kapatılmış olması, 1960'ların sonları 1970'lerin başlarında yoğunlaşmak üzere bilhassa Avrupa ve Kuzey Amerika'yı etkisi altına almış olan gerek yaygın sosyal-siyasal protestoların gerekse de bunlara eşlik eden güçlü eleştirel-entelektüel taarruzların ajandasındaki önemli maddelerden biriydi. Doğrusu, dönemin bütün tipik muhalif hareketleri kendi durdukları yerden cezalandırıcı makinenin mevcut düzenini tahrip etmeye ve kriminalleştirmenin gizli mekanizmalarını açığa çıkarıp iptâl etmeye çalışmışlardı: Yurttaş hakları hareketi ve onun güçlü artçı etkileri; hapisane isyanları; savaş karşıtı ve anti-militarist protestolar; kültürel özgürleşmeyi hedefleyen girişimler; okulda, fabrikada, ailede kök salmış aşığılayıcı ve kontrolcü tazyikler karşısında direniş; derin sınıfsal eşitsizliklere başkaldırı; feminist meydan okuma; heteroseksüel zorlamanın reddi; sömürge-sonrası mücadeleler... Eleştirel-entelektüel perspektiflere ilham verecek olan tarihsel arka planı oluşturan bütün bu hareketler (Pfohl, 1994: 417-428), aynı zamanda ceza rejiminde gedikler açmayı deniyor (kapatma kurumlarından tahliyenin zorlanması gibi) ve suç tanımlarının yeniden değerlendirilmesini dayatıyordu (kürtajın, eşcinselliğin vb. suç olmaktan çıkarılması gibi). Nasıl ki isyan yaygın bir müdahale olarak şekilleniyor ve çok fazla yerden besleniyorsa, entelektüel tazyikler de onu aratmayacak bir yaygınlığa ve çeşitliliğe sahip oldu. Modern cezai kompleksin ve onun tarafından sabitlenmiş suç-ceza kavramlarının eleştirisi, o günden günümüzde dek pek çok mecranın içerisinden yapılmaya ve destek bulmaya devam etti. Adlarıyla sayacak olursak; aşağıdan tarih okulu, kültürel çalışmalar, feminist eleştiri, post-yapısalcılık, yapıbozum, eleştirel hukuk çalışmaları ve bunlarla etkileşim hâlindeki pek çok versiyonuyla ('yeni', 'eleştirel', 'radikal', 'Marksist', 'sol-gerçekçi' vb.) politik suçbilimi çok yönlü, çok hedefli, çok sayıda yeni imkân açan, esaslı hamleler üretti.

Siyasal olanın suç ve ceza çalışmalarına (ki bununla yasa, norm, sapma, kontrol, dışlama, kapatma gibi alanlar da kastediliyor) nasıl sokulduğu hakkında temel bir fikir verebilecek bazı rotalar tespit etmek mümkün. Cohen

tarafından önerilen sıralamayı izleyerek (Cohen, 1996: 2-7), şu beş farklı (fakat elbette birbiriyle ilgisiz olmayan) rotayı öne çıkarabiliriz: (1) Doğrudan suçbilimin tarihini ve statüsünü hedef alarak, hâlihazırdaki biçimini kazanmasında hayati rol oynamış okullarıyla birlikte (klasik, pozitif, toplumsal savunma vb.) suçbilimin eleştiriye açılması —ki böylelikle kendine belirgin bir gayri siyasallık atfeden geleneksel suçbilimi, gerek dâhil olduğu bilgi-iktidar ilişkileri bakımından gerekse de içerisine yerleştiği kurumsal-yönetimsel pratikler bakımından, siyasal terimlerle soruşturulabilmiştir. (2) Yasa yapımında, suçların ve cezaların tayin edilmesinde dipte işleyen süreçlerin, yani kriminalleştirilenin sosyal-siyasal mekanizmalarının; kontrol, disiplin ve kapatma kurumlarının tarihsel köklerinin; yasa gücünün uygulanması, hükmün açıklanması, cezanın infaz edilmesi, takdir yetkisinin kullanılması gibi durumlarda ayrımcılık üreten siyasi etkenlerin araştırılması. (3) Yerleşik pozitivist varsayımın tersine, suçlunun norm dışına düşmüş sapkın bir kimse veya belirli bir patolojinin taşıyıcısı olarak değil, bizatihi kendi eylemi bir tür direnişin, belirli bir sosyal dönüşüme veya siyasal dışlamaya verilmiş isyankâr bir yanıtın şifrelerini taşıyan siyasal bir aktör olarak ele alınması; ya da yine yerleşik pozitivist varsayımın tersine, suç salt bir semptom olarak görmekle yetinerek, gerideki asıl nedenin, yani kapitalizm, serbest piyasa ve özel mülkiyet düzeninin suça teşvik eden, suçluluk üreten (kriminojenik) doğasının incelenmesi. (4) Yürürlükte olan suç ve suçlu tanımlarının taşıdığı güçlü dışlayıcı-sınıfsal imaların altını çizerek, söz konusu tanımların gücü ve zenginliği elinde bulunduran üst sınıflara doğru genişletilmesi. (5) 'Özel olan politiktir' fikrinden hareketle eril şiddet, cinsel ayrımcılık, pornografi, cinsel istismar gibi, genellikle suç ve ceza tartışmalarının dışında veya çeperinde kalmış konuların, bu alanın içerisine çekilmesinin sağlanması.

Kabul etmek gerekir ki bunların her biri tek tek incelenmeyi hak eden (ne yazık ki bu kısa metinde bunu yapmamız mümkün değil) güçlü ve iddialı müdahalelerdi. Üzerlerine düşeni yaptıklarını pekâlâ söyleyebiliriz: Artık suç, cezalandırma ve bunlarla ilişkili dışlama, disiplin, kontrol, tecrit, kapatma, ıslah gibi mekanizmaların; onların etrafında şekillenen söylemlerin, kurumların ve bilme biçimlerinin; ait oldukları iktidar ilişkilerinin, yönetim tekniklerinin ve tahakküm pratiklerinin kendi kökleri hakkındaki tekinsiz suskunluğu büyük ölçüde çözülmüş bulunuyor. Yine de olanca sertliklerine ve yaratıcılıklarına rağmen, bütün bu taarruzların 'düşman kampta' yeterince gedik açabildiğinden, onu yeterince yerinden edebildiğinden o kadar da emin olmamız gerekir. Öncelikle: Cezalandırıcı makineyi koordine eden rejim ve onun başarı ölçütünü belirleyen rasyonellik türü, kendini dışarıdan dayatılan taleplere karşı daha da geçirimsiz kılacak şekilde evrildi. Başlangıçta suç ve ceza rejiminin başarısını tayin eden şey, suçların niceliği üzerinde görünür bir etki yaratıp yaratmadığıydı, ki buradaki rasyonellik türü, tipik olarak suç işlendikten sonra

devreye giren ve doğru ıslah politikalarıyla suçların azaltılmasını hedefleyen bir müdahale tarzına dayanıyordu. Ne var ki söz konusu rejim, suç oranlarını değil, kontrol aygıtının becerilerini ve kapasitesini baz alan yeni bir rejimle; söz konusu rasyonellik türü de, suç-sonrası değil, suç-öncesi müdahaleyi öne çıkaran yeni bir rasyonellik türüyle takas edildi (Zedner, 2004: 283-306). Bir örnek, önceki düzenek içerisinde başarının ve başarısızlığın ölçütlerinden biri olarak kabul edilen mükerrer suçluluk olgusundan hareketle verilebilir: Eski model, örneğin, hakkında şartlı tahliye kararı bulunan bir hükümlünün yeniden suç işleyip hapisaneye geri dönmesini kesin bir başarısızlık olarak kodlarken; yeni model, artık bunu şartlı tahliye kurumunun bir kontrol aygıtı olarak nasıl da verimli ve etkili bir şekilde çalıştığının kanıtı olarak kodlayabilmektedir (Feeley ve Simon, 1992: 455). Özetle, cezai kompleks kendine yönelik eleştirilere açık hâle gelmek şöyle dursun, daha fazla kendi üzerine kapanan, kendi ilkelerini ve ölçütlerini salt kendi işleyişinden türeten, toplumsal beklentiler karşısında çok daha az taahhütte bulunan bir biçim kazandı (Garland, 1996: 459). Bu makinenin içerisinde yer alan kurumlar sadece kendi performans kriterlerine dayalı, dışarıdan olabildiğince soyutlanmış bir rasyonelleşmenin tesiri altına girdiler (Özkazanç, 2007: 38-40).

Fakat daha derin hayal kırıklıklarına neden olan şey, özellikle ceza adalet sistemine yönelik eleştirel müdahaleler tarafından yaratılmak istenilen açıklığın ve imkânların, kontrol aygıtları tarafından derhâl sömürgeleştirilmesi oldu. Tasavvur edilen reformların bir kısmı hiçbir şekilde yürürlüğe konmadı; diğerleri ise ya bütünüyle yanlış muhakemelere dayandırılarak, ya da radikal yanları tamamen köreltilmek üzere el konularak veya soğurularak hayata geçirildi (Cohen, 1998: 16). 1980'ler boyunca, hatta 1990'ların ortalarına kadar, kurulu yapıları tahrip etmeyi hedefleyen hareketlerin retorikleriyle, ortaya çıkmakta olan kontrol sistemlerinin gerçekliği arasındaki uçurumun yarattığı burukluğa, olan biteni anlama ve yeniden değerlendirme çabaları eşlik etti (Cohen, 1985: 36-37). Dikkat çekilen şeylerden biri, hemen her bakımdan hedef alınmış olmalarına rağmen, eski yapıların düşünülenden çok daha esnek ve çok daha dayanıklı çıktığı gerçeğiydi. Yerleşik düzen pek yara almadığı gibi, mevcut sisteme eklenen "alternatifler" işleri çok daha içinden çıkılmaz bir hâle getirmişti —baskıcı sosyal kontrol kılık değiştirmiş, devletin kontrol ağı çok daha genişlemiş ve hedefler eskisine nazaran görünürlüklerini epey yitirmişti (Cohen, 1998: 17). Tahsis edildiği kapatma kurumlarının sınırlarını aşarak disiplinin her yere yayılması; daralmak bir yana, kontrol ağlarının olağanüstü şekilde genişlemesi; özgürlük ile tutukluluk hâli arasındaki ayrımı muğlâklaştıracak şekilde suçlunun hapisane kurumu, şartlı tahliye kurumu, denetimli serbestlik kurumu vs. arasında daimi bir dolaşıma terk edilmesi; kitlesel kapatma olgusunun giderek güçlenmesinin yanında cemaat sorumluluğuna bırakılmış kontrol biçimlerinin de aynı oranda güçlenmesi...

Cezalandırıcı makinede gedikler açmaya dönük girişimlere verilen yanıt, kontrol aygıtının umulmadık ölçüde genişlemesi oldu; hatta ilerici bir yerden savunulan kimi alternatiflerin hızla aleyhe dönmesi ve kontrol aygıtını tahkim edecek şekilde uyruklaştırılması belki de en umut kırıcı şeylerden biriydi. Örneğin, cemaat (*community*) kavramı 1960'lı yıllarda, bütünüyle olumlu bir ima içerecek şekilde, eleştirel ve muhalif güçler tarafından ortaya atılmış bir kavramdı: Bireyin kitle toplumu tarafından tecrit edilmesine karşı bir panzehir ve alçaltıcı, polisiye, denetimci refah sisteminin uzaktan-bürokratik müdahale tarzına bir reddiye olarak, bir çeşit özsavunma yolu geliştirme, kendi imkânlarına geri dönüp oradan güç devşirme, böylelikle kayıp otantikliği ve ortak aidiyeti yeniden inşa etme önerisinin kilit kavramıydı cemaat. Ne var ki bir direniş ve eleştiri lisanından kaynaklanmış olan şey, neredeyse göz açıp kapayınca kadar polis ve kontrol aygıtının diğer otoriteleri tarafından çabucak kapılmış ve derhâl onu yeni türde bir müdahale nesnesi olarak tanımlayan güvenlik söyleminin konusu hâline getirilmiştir (Rose, 1996: 332). Neticede şunu söyleyebiliriz ki, suç ve ceza konularının siyasal eleştiriye ve özgürlükçü müdahalelere açılması yönündeki girişimler, daha fazla kendine kapalı, daha fazla uzmanlaşmış, teknikleşmiş ve rasyonelleşmiş, toplum ile devlet, özel ile kamu, sivil ile resmi olan arasındaki ayrımları durmaksızın ihlâl ederek ağlarını daha fazla genişletmiş bir cezalandırıcı-kontrolcü makinenin güçlü karşı hamleleriyle massedilmiştir. Nitekim bu, kontrol toplumunun (Deleuze, 1995) pek çok görünümünden yalnızca biridir (kapsamlı bir çözümleme için, bkz. Özkazanç, 2007).

Cezai olanın yükselişi

1960'ların sonlarından itibaren yerleşik suç ve ceza rejimine yönelmiş siyasal müdahalelerin mahiyeti ve akıbeti hakkında söylediklerimiz, haritanın yalnızca bir kısmını betimlememize imkân tanıyor. Gerçek şu ki 1990'ların ortalarına gelindiğinde, eleştirel düşüncenin maruz kaldığı meydan okuma, sadece bu yeni mütecaviz kontrol ağlarının nasıl işlediğini kavramak ve onun sömürgeleştirici tazyiklerinden korunmanın yollarını bulmaktan ibaret değildi. Eleştirel düşünce kendini aynı zamanda paradoksal bir durumla da karşı karşıya buldu: Onun hedefinde cezai olanı siyasal eleştiriye açmak, maharetle örtbas ettiği siyasallığını gösterip cezalandırıcı makineyi yerinden etmek, hiç değilse kesintiye uğratmak vardı. Ne var ki kendini, bizatihi siyasal pratik ve söylem üzerinde cezai unsurun olağanüstü hâkimiyetini tesis eden aksi bir sürecin baskısı altında buldu. Bu, hâlen içerisinde bulunmaya devam ettiğimiz süreçtir. Siyasal ögenin suçla karışmaya, karıştırılmaya, onunla müphem bir yakınlık, çoğu zaman ayırt edilmesi oldukça güç bir yakınlık, bir nevi bir aradalık oyunu içerisine sokulmaya başladığı tarihsel bir koridorun içerisindeyiz hâlâ. Siyasal

bir çekişmenin, bir itirazın veya bir meydan okumanın, kolayca cezai bir biçimle takas edildiği, cezai bir adlandırmaya tercüme edildiği, ceza yargılaması ve usullerinin derhâl göreve çağrıldığı, hatta çoğu durumda muhalif hareketlerin de ufkunu bunun belirlediği, bir bulaşma çağında yaşıyoruz.

Yukarıda yer yer atıfta bulunduğumuz metinlerden biriyle bu noktada kuracağımız daha yakın bir diyalog, bizi sorunun kalbine çekebilir. Söz konusu metin (daha doğrusu bu bir konuşma metni) Stanley Cohen'e ait (Cohen, 1996). Cohen, geleneksel suçbilimin eleştirisine sağlam ve özgün katkılarda bulunmuş birisi olarak, 1995 yılında LSE'de (London School of Economics) hitap ettiği topluluğa, eleştirel suçbilimin geride kalan otuz yılının bir dökümünü çıkarıyor ve muhasebesini yapıyordu. Cohen'in konuşmasına koymayı tercih ettiği başlık dikkat çekiciydi: "Suç ve Siyaset: Aradaki Farkı Bulun". Oysaki otuz yıl önce, bahsi geçen entelektüel hareketin mekân bellediği yerlerden biri olan LSE'de, bu hareketin temsilcileri eğer bir manifesto yayınlayacak olsalardı, muhtemelen bu başlıkta öne çıkarılmak istenen şeyin tam tersini vurgulamak isteyeceklerdi; suç ile siyaset arasındaki farkı değil de, ilişkiyi, sürekliliği, geçişliliği vurgulamak... Peki, ne değişmişti? Cohen, suç ile siyaset arasındaki sınırları bulanıklaştıran eğilimlerin, suçbilimcilerin tahayyül ettiklerinin ötesinde, çok daha paradoksal biçimler kazandığını söylüyor, hatta suç ile siyaseti birbirine bağlamaktansa, birbirinden ayırmanın tercih edilir hâle geldiğinden dem vuruyordu (Cohen, 1996: 7).

Cohen, siyasal olanın giderek daha fazla cezai olan tarafından kuşatılmasının nasıl gerçekleştiğine dair yine kimi rotalar tespit ediyor (Cohen, 1996: 7-18). Özetleyerek aktaracak olursak: (1) Suçun siyasal bir tehdit oluşturduğuna dair vurguyu bir hâyli artıran yeni muhafazakâr ve liberal söylemler vasıtasıyla, 'yasa ve düzen toplumu', 'kamu düzeni', 'suça karşı savaş' gibi nosyonların, rutin siyasal rekabetin ve kamu idaresinin merkezine yerleşmesi. (2) Örgütlü suçlardan ayırt edilmesi giderek güçleşen ve bazen kişisel menfaat için, bazen parti yararı için, bazense yasal-anayasal kuralların üzerinden atlayabilmek için girişilmiş yolsuzluk, usulsüzlük, rüşvet, zimmete para geçirme, görevi suiistimal gibi siyasal mahiyeti bulunan suçlar dolayısıyla, ceza adaletinin kamusal yaşama ve hükümet uygulamalarına görülmedik ölçüde dâhil olması. (3) Bildik siyasi tehditlerin yerini uyuşturucu transferi, illegal silah ticareti, kara para aklama, siyasi manipülasyon vb. temelli ulus-üstü kriminal şebekelerin alması ve böylelikle, meşru siyasetin, hukukun bağlayıcılığından muaf şekilde iş gören uluslararası şantaj politikaları ve istihbarat örgütleri tarafından ilga edilmesi. (4) Devletlerin kendi yurttaşlarına karşı seferber ettiği zalimane ve ölümcül sonuçlar doğuran uygulamalarının giderek suç ve ceza terimleriyle nitelendirilmeye başlanması. (5) Özellikle yerleşik bir demokrasiye sahip ülkelerde, olağan sıkıntıları, mahrumiyetleri

veya gündelik hayattaki basit aşağılanmaları içerecek denli yaygınlık kazanmış, büyük ölçüde kimlik siyasetinden zuhur eden bir mağduriyet kültürünün gelişmesi. (6) Dünyanın pek çok yerinde siyasal başkaldırı ve demokrasi deneyimlerinin yerini cezai biçimlerle iş birliği içerisinde başlayıp devam eden, 'düşük yoğunluklu savaş' ile 'yüksek yoğunluklu suç' arasında muğlâk bırakılmış siyasi çatışma formlarının alması. Cohen'in analizleri 11 Eylül öncesinin atmosferini yansıtıyordu. Fakat biliyoruz ki 2001 sonrasında 'terörizme karşı savaş' başlığı altında yapılan ve siyasal olan ile cezai olan, savaş hukuku ile ceza hukuku, askeri müdahale ile polis müdahalesi, düşman ile suçlu arasındaki eşiği ihlâl eden çok sayıdaki düzenlemeyle, bu repertuara çok sayıda yeni unsur eklendi. Hem uluslararası hukukun hem de ulusal hukukun geri çekildiği gri bölgede beliren 'yasadışı savaşçı' kavramı (Butler, 2002; Gill ve Sliedregt, 2005; Paye, 2007); savaş hukukunu yurttaş haklarına, anayasal ilkelere ve doğrudan ceza hukukuna taşıyan anti-terör düzenlemeleri (Paye, 2004; Delmas-Marty, 2007; Krasmann, 2007; Díez, 2008) bunlardan bazıları. Şurası kesin ki, suç ile siyaset arasındaki bulaşma bakımından 2001 sonrası, bize yalnızca daha aşırı biçimler vadetmiştir (Hogg, 2007).

Otuz yılın muhasebesini bitirirken Cohen, siyasal kavramını suç çalışmalarının içerisine geri çağırarak, suç çalışmalarını devlet hakkındaki çalışmalardan ve devlet teorisinden ayırmamakta haklıydık diyor ve ekliyordu: Fakat siyaset ile suçun ayırt edilemez hâle geldiği bir dünya —işte bu başka bir şeydir (Cohen, 1996: 19). Peki, buna karşı ne yapılabilirdi? Cohen, dünyanın çoğu yerinde olağan hâle gelen zulüm politikalarının, siyasal çekişme ile kriminal şiddet arasındaki ayrımların berhava edilmesinin korkutucu bir dışavurumu olduğunu söylüyordu: Böylesi ülkeler için demokrasinin gelecek umudu, suç ile siyaset arasında radikal bir ayrımın yapılmasında yatmaktadır ki bu, sivil toplum idealini ifade etmenin bir yoludur. Daha müreffeh ve yerleşik demokrasilerde yapılması gerekense, kamusal ile özel hayatlar arasındaki ayrımın daha fazla belirginleşmesine gayret göstermektir (Cohen, 1996: 19).

Gasbedilen politika

Lâkin bu argümana karşı derhâl bir itiraz yükseltmek mümkün, zira önerilen çözümün paradoksal bir yanı bulunuyor: Suç ile siyaset arasındaki eşiğin bulanıklaşmasına sebep olan süreç, zaten devlet ile sivil toplum, kamusal olan ile özel olan vs. arasındaki ayrımları tehdit eden süreçten farksızdır, hatta açıkça bunların bir etkisi olduğu dahi söylenebilir. Cohen, geride işlemekte olan bu asıl süreci durdurmayı öneriyor besbelli. Gelgelelim, söz konusu eğilimin geri çevrilebilir olduğundan pekâlâ şüphe duymamız gerekir. Batıda devlet, hayatın idamesini ve varlığını bakımını üstlendiğinden beridir, tekil (beden olarak) ve çoğul (nüfus olarak) insan hayatlarının yönetimi siyasetin tek

meşru konusu hâline geldi. Bunun anlamını ister toplumun devlet tarafından ele geçirilmesinden ziyade, devletin yönetselleşmesi olarak okuyalım (Foucault, 2007: 109), isterse devletin sönümlenmesi beklenirken asıl sönümlenen şeyin sivil toplum olduğu ve böylelikle sivil toplumun siyasal eylemin konusu veya hedefi olmaktan çıktığı şeklinde okuyalım (Hardt, 1995: 40), sonuç pek değişmez. Gerçek şu ki, artık önümüzde ne kelimenin tam anlamıyla 'devlet' diyebileceğimiz, ne de kelimenin tam anlamıyla 'sivil toplum' diyebileceğimiz, daha çok her ikisi arasında melez kılınmış ve her türden ayrımı belirsizliğe sürükleyecek mahrem bir iş birliği tarafından belirlenen yeni bir alan açılmaktadır.

İşte bu yeni ve müphem alanda iş görmeye aday, üstelik bize kılavuzluk edebilecek kimi kavramları belki Jacques Rancière'de bulabiliriz. Dikkat çekici müdahalelerinden birinde Rancière, çarpıcı bir yer değiştirme yoluna giderek, genellikle 'politika' (*politique*) olarak adlandırmaya alışık olduğumuz şeyi, 'polis' (*police*) olarak çağırmaı öneriyor. Rancière'in bu yeni adlandırmasında 'polis' sözcüğü, basitçe kamu düzenini sağlamakla yükümlü kılınmış kolluk gücüne değil, "sayesinde kolektivitelerin bir arada durmalarının ve rıza göstermelerinin sağlandığı, güçlerin örgütlenmesine, yerlerin ve rollerin dağıtımına, bu dağıtımı meşrulaştıracak sistemlere karşılık gelen prosedürler kümesi"ne göndermede bulunuyor (Rancière, 1999: 28). Bir bakıma 'polis', mevcut paylaşımların hâkim düzenini tanımlayan şeydir; daha kesin bir ifadeyle söylersek: "Polis, esas bakımından, bir tarafın payını veya paydan yoksunluğunu tayin eden genellikle örtük yasadır" (Rancière, 1999: 29). O hâlde 'politika' ne anlama geliyor? Rancière'e göre, 'politika', 'polis'ten farklı, ona indirgenemeyecek, onun tarafından asla kapatılamayacak bir pratiğe işaret eder: 'Politika', tam da 'polis'in vazettiği paylaşımları ve dayattığı zımnî yasayı kendine hedef seçen şeydir. O, 'polis'in himayesi altına aldığı payları iptâl eder ve 'polis'in sayımının karşısına sayılmayanların sayılması problemini, yani hiçbir paya sahip olmayanların payını çıkarır. Bu yüzdendir ki 'polis' her zaman karşısında 'politika'yı bulur ve 'politika' her yerde 'polis'e ayak direr (Rancière, 1999: 32; 2007: 71-72 ve 149-150).

Fakat Rancière aynı zamanda, 'polis'in karşısına dikilen hakiki-otantik siyasal ögeyi dışlamının çeşitli biçimlerine de göndermede bulunur: Topluluk yasasının geride hiçbir şey bırakmayacak şekilde bütün bir uzamı kuşattığı cemaatçi politika (arkhi-politika); yürütme gücünü ele geçirmeye aday aktörler arasındaki temsili güç yarışına indirgenmiş rekabetçi politika (para-politika); siyaseti başka düzeydeki çatışmaların gölge fenomenini addedip gözden düşüren politika (meta-politika). Slavoj Žižek bunlara bir yenisini daha ekler: Siyasetin militarize edilerek biz ile ötekiler arasındaki ölümcül mücadeleye indirgendiği politika (ultra-politika) (Žižek, 2000: 190). Ayrıca Žižek, politik olanın yadsınmasının ötesinde, bir de post-politika biçimine dikkat çeker: Deyim

yerindeyse politika-sonrası-politika, siyasal ögenin bastırılmasına değil, ona el konulmasına karşılık gelir, öyle ki bu durumda siyasal öge, teknokratlar, profesyoneller ve çok-kültürcü liberallerin sonu gelmez müzakere-taviz stratejileri içerisinde kaybedilmiştir. Nitekim burada yalnızca işlerliği olan, yapılabirliği olan fikirler iyi fikirlerdir, ki bu 'polis'in kendini onaylamasından başka bir anlama gelmez; zira 'polis' mümkün olanın sanatıdır, oysa 'politika' her zaman 'polis'in cephesinden bakıldığında imkânsız görünen şeyin sanatı olacaktır (Žižek, 2000: 199). İşte Žižek, tam da buradan hareketle, imkânsız olanın kendini dile getirebileceği herhangi bir mecra kalmadığında nelerin olabileceğine dair bir sorgulama yürütüyor. Bunun bir yüzünde elbette aşırı şiddet patlamaları bulunuyor, yani siyasal terimlere dökülmeyen, bu şekilde sembolleştirilemeyen, fakat geride bulunan kimi antagonizmalara tanıklık eden türden patlamalar. Fakat bunu bastırılmış olanın geri dönüşü gibi yorumlayamayacağımız konusunda Žižek bizi derhâl uyarır, çünkü söz konusu 'irrasyonel' patlamalar, post-politika çağı tarafından dolaysızca meydana getirilmiş olan şeylerdir (Žižek, 2000: 204-205). Peki, bunun dışında, yani aşırı şiddet patlamaları olmadığında ne oluyor? Gerçek şu ki çağımız her şeye açık olduğunu iddia ediyor, fakat 'polis' içerisinde tanımlanmak, onun mevcut paylaşımlarını hedef almamak koşuluyla! Bizatihi bu basit kuralın, olağanüstü bir dışlama ilkesini yürürlüğe soktuğunu söylemeye gerek yok: 'Polis' içerisinde ifade imkânı olmayan her türlü girişim, onun mantığından kaçan her türlü fikir, derhâl izole olma tehlikesiyle karşı karşıya kalıyor. Nasıl? Kendi konumuzla yeniden kesişeceğimiz bir noktaya gelmiş bulunuyoruz: Başta ceza yasası olmak üzere, bütün kurumları, aktörleri ve usulleriyle birlikte cezalandırıcı makine, 'politika'nın 'polis' lehine tecrit edilmesine, gözden düşürülmesine veya büsbütün berhava edilmesine bugün, her zaman olduğundan çok daha fazla katkı sunuyor. Hakiki bir siyasallaşma imkânını meneden ve böylelikle 'politika'nın 'polis' tarafından temellük edilmesini yenilir yutulur kılmaya çalışan çağımızın ne vadettiğini doğru anlamamız gerekir: Sonucu baştan tayin edilmiş müzakere oyunlarını ve mutlak kaybedeni olunulan taviz stratejilerini saymazsak eğer, 'polis'in nezdinde siyaset, artık ancak ceza yargılamasının konusu addedilebilecek olan şeydir.

'Ceza siyaseti'

Kabul etmek gerekir ki, ülkemiz, 'politika'nın dışlanması ve menedilmesi bakımından, yukarıda sözünü ettiğimiz pek çok biçiminin aynı anda ve serbestçe dolaşıma sokulduğu hayli zengin bir örnek olarak önümüzde duruyor. Bütün bunları çözümlmek bu yazının konusu veya hedefi değil, fakat burada ele almaya çalıştığımız soruna bağlanan çok genel bir hattı hemen tespit etmemiz gerekir. Bilhassa içerisinde bulunduğumuz siyasal uğrak, bir süredir,

hiçbir paya sahip olmayanların payını gündeme getiren 'yeniden sayım' talepleriyle, bu taleplere karşı gösterilen hiddetli iktidar tepkileri arasındaki kronik gerilimde kendi karakterini buluyor. Ceza yargılaması ise, tam da siyasal sözü ilhak etmek üzere bu gerilimin ortasına yerleştirilmiş ayrıcalıklı bir enstrüman olarak öne çıkıyor.

Türkiye'de uzunca bir zamandır pek çok kesimin, örneğin Kürtlerin, örneğin Alevilerin, örneğin sınıf sendikalarının, örneğin feministlerin ve daha başkalarının, mevcut paylaşımları belirleyen örtük yasa tarafından hiç sayıldıklarını ilân ettiklerine ve yeni bir sayımın yapılmasını zorladıklarına tanık oluyoruz. Başlangıçta buna verilen yanıt, 'polis' tarafından vazedilen yasaya dokunmaksızın, sorunları muğlak bir dizi diyalog ve müzakere sürecine (çalıştaylar biçiminde, yasa önerileri biçiminde, görüş sorma biçiminde, pazarlıklar ve mutabakatlar biçiminde vb.) terk etmek oldu. Sonradansa bunun yerini ceza yasasının ağır tazyiki altında yürütülen ve pek az şey vadeden bir yeni anayasa yapım süreci aldı. Şimdiye dek yeniden sayım talebinde bulunmuş olanların yeni anayasa tartışmalarına koydukları dikkat çekici mesafe, aslında dipten dibe dışlayıcı bir yeniden sayımın çoktan yapılmış ve devreye sokulmuş olduğuna dair güçlü bir izlenime sahip olmalarından ileri geliyor. Nitekim bu izlenim, başına 'yeni' sıfatı eklenen bir dizi nitelikte tahkim edilmiş şedit bir "aynılık" siyaseti tarafından da doğrulanıyor: AKP tarafından sürdürülen siyaset tarzı içerisinde, hem İslâmcı geleneğe (yeni-Müslüman), hem milliyetçi geleneğe (yeni-Türk), hem merkez-sağ geleneğe (yeni-muhafazakâr), hem de serbest piyasacı geleneğe (yeni-liberal) aynı anda ve tüketici şekilde göndermede bulunmayı olanaklı kılacak 'yeni' kimliklerin temsil ettiği bir "aynılık" bu. Yıldırım Türker'in ifade ettiği gibi: "Artık monokrom bir topluma çalışıyor AKP".⁴ Fakat "aynı"nın dışında kalanlar? Onlar için siyasallaşma imkânları ya müzakere ve taviz oyunları içerisinde massedilmiş ya da polis müdahaleleri ve ceza yargılamaları tarafından gasbedilmiş durumda. Giderek ve tam da bu yüzden, kronik siyasal sorunlarının neredeyse tamamını özel yetkili ağır ceza mahkemelerine havale etmekte; olağan ceza yargılama düzenini ikincilleştiren ve kendine yedekleyen istisnai usullerin nüfuz alanını genişletmekte; meşru bir siyasal etkinliğin kriminalize edilmesini, siyasal rakibin itibarsızlaştırılmasını ve marjinalleştirilmesini sıradan polis faaliyetinin konusu hâline getirmekte herhangi bir sakınca görmeyen bir hâkimiyet tarzı güç kazanabiliyor.

Bunun nasıl mümkün olabildiğini, yani ceza yasasının ilgili başka pek çok yasal düzenlemeyle birlikte siyasetin alanı içerisinde nasıl kolaylıkla ve mütecaviz bir şekilde yayılabildiğini, siyasal özneleşme girişimlerini nasıl

⁴Yıldırım Türker, "Yeni Türkler İktidarda", *Radikal*, 20.06.2011.

mülk edinebildiğini anlayabilmek için, diğerleri arasından dört temel uğrağı çekip çıkarmak mümkün:

1- Öncelikle biraz geriye gitmek ve kamuoyunda "üçüncü yargı paketi" olarak bilinen düzenlemeyle birlikte Temmuz ayında yürürlükten kaldırılan 250, 251 ve 252 numaralı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK, No. 5271, Kabul Tarihi: 04.12.2004) maddelerinin yerleşik ceza yargılama rejimi bakımından ne anlam ifade ettiği sorusundan başlamak gerekir. Bilindiği gibi, ilgili kanunun bahsi geçen maddeleri, özel yetkili savcılık ve özel yetkili ağır ceza mahkemelerinin görev ve yargı çevresini tahsis eden, buralarda yürütülecek soruşturma ve kovuşturmalarda izlenilmesi gereken usulleri belirleyen düzenlemeleri içeriyordu. Çokça dikkat çekildiği üzere, 2004 yılının Haziran ayında kaldırılan Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin yerine,⁵ derhâl yeni CMK'yla birlikte özel yetkili ağır ceza mahkemelerinin (ÖYM) ihdas edilmesi, istisnai yargılama usullerinin sürdürülmesi konusundaki kadim ve tavizsiz kararlılığı gösteriyordu elbette. Nitekim gerek DGM'lerde icra edilen yargılama usulleriyle (Katoğlu, 1994), özel yetkili mahkemelere has usuller arasındaki derin süreklilik (Katoğlu, 2011), gerekse de bu yeni mahkemelerin istisnai bir hukuk yaratmakta sergilediği ekstra performans (Kanar, 2011), haklı pek çok eleştiriye konu olmaktan kurtulamamıştır. Yine de olağanüstü mahkemelerin ve yargılamaların önemli yer tuttuğu ayrıcalıklı bir siyasal tarihe sahip olmamız nedeniyle olsa gerekir, sürekliliklere nazaran kırılmalar bazen yeteri kadar vurgulanamayabiliyor. Şunun altını çizmeliyiz ki, DGM'lerden ÖYM'lere geçiş, olağan hukuk ile istisnai usuller arasında kasıtlı olarak serbest bırakılmış çok sayıda bulaşmanın, fakat daha çok da istisnai usullerin lehine gerçekleşen bir tür uyuklaştırmanın karşılık geldiği yeni bir safhayı işaretliyordu. Cumhuriyet dönemi boyunca olağanüstü usullerin geçirdiği dönüşüme dair üç farklı aşamayı tespit eden Haluk İnanıcı, bize buradaki kırılmaların genel hatlarını da göstermiş oluyor: Birinci aşamada, olağanüstü ceza yargılama rejimi, belirli olağanüstü durumlarla ilişkili şekilde, genel hukuk sisteminin dışında özel olarak düzenlenmişti. İkinci aşamada, olağanüstü ceza yargılama rejimini sürekli hâle getirebilmek için, bu defa TMK ve DGM'yle birlikte, ilkinde paralel ikinci bir ceza yargılama düzeni tesis edildi. Üçüncü aşamada ise, özel ceza yargılama rejimi genel ceza muhakeme sisteminin kalbine yerleştirilmiştir (İnanıcı, 2011: 56). Gerçek şu ki, bu andan itibaren olağan hukukun istisnai usullere tabi kılınmasının önünde hakiki hiçbir engel kalmamıştır. Özel yetkili mahkemeleri, salt biçimsel açıdan ele alındıklarında olağanüstü mahkemeler olarak adlandırmak mümkün değildir belki, fakat

⁵Ceza Muhakemesi Usulü Kanununda Değişiklik Yapılması ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun, No. 5190, Kabul Tarihi: 16.06.2004.

basitçe ihtisas mahkemeleri olarak adlandırılmayacakları da ortadadır: Nihayetinde bu mahkemeler, olağan ve müşterek usullere göre yargılama yürüten, ancak konusu itibarıyla farklılaşmış ihtisas mahkemelerinden çok, kendilerine has bazı özel yetkilerle donatılmış istisnai mahkemeler olarak işlev gördüler. Üstelik giderek asli mahkemeler hâlini almalarına ve olağan ceza yargılama düzenini ikincilleştirip kendinin basit bir eklentisine dönüştürmelerine engel olabilecek hiçbir şey yoktu. Nitekim öyle de oldu.

Üçüncü yargı paketindeki değişikliklere rağmen, özel yetkili mahkemelerden geçmiş zaman kipinde söz etmek ne yazık ki mümkün değildir.⁶ İki nedenle: Birincisi, söz konusu yasal düzenleme (No. 6352), özel yetkili ağır ceza mahkemelerine dayanak oluşturan CMK Md. 250, 251 ve 252'yi yürürlükten kaldırmış olsa bile (Md. 105/6), bu mahkemelerde açılmış bulunan mevcut davalar sonuçlanana kadar, özel yetkili mahkemeleri himayesi altına almıştır: "Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yürürlükten kaldırılan 250. maddesinin birinci fıkrasına göre görevlendirilen mahkemelerde açılmış olan davalara, kesin hükümle sonuçlandırılincaya kadar bu mahkemelerce bakmaya devam olunur. Bu davalarda, yetkisizlik veya görevsizlik kararı verilemez" (Geçici Md. 2/4). Bir başka ifadeyle, reform taleplerine neden olan mahkemeler, aynı kanunla hem kaldırılmış hem de korunmuştur. İkincisi ve daha önemlisi, kaldırılan özel yetkili mahkemelerin yerine derhâl yenilerinin kurulmuş olmasıdır. İlgili yasal düzenleme, Terörle Mücadele Kanunu'nun 10. Maddesini değiştirerek, CMK'dan kaldırdığı mahkemeleri, neredeyse olduğu gibi buraya taşımıştır (Md. 75). Yeni hâliyle TMK Md. 10, TMK kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davaların (ki buna, önceki düzenlemede de olduğu gibi, TCK'da tanımlı başka bazı suçlar dolayısıyla açılan davalar da dâhildir), Adalet Bakanlığı'nın teklifi üzerine HSYK tarafından "yargı çevresi birden çok ili kapsayabilecek şekilde belirlenecek illerde görevlendirilecek ağır ceza mahkemeleri"nde görülmesini sağlıyor. Öyleyse, istisnai ceza yargılama usullerinin yeniden onaylanması ve devamlılığının korunması anlamına gelen bu düzenlemenin getirdiği 'yenilik' şudur: CMK Md. 250 ile düzenlenmiş özel yetkili ağır ceza mahkemelerinin yerini, TMK Md. 10 ile düzenlenmiş özel yetkili bölge ağır ceza mahkemeleri almıştır. Üstelik buradaki süreklilik, söz konusu değişikliği gerçekleştiren yasal düzenlemenin kendisi tarafından da bütün açıklığıyla onaylanmıştır: "Mevzuatta Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin birinci fıkrasına göre kurulan ağır ceza mahkemelerine

---

⁶Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun, No. 6352, Kabul Tarihi: 02.07.2012. Bkz. Md. 75, 105 ve Geçici Md. 2.

yapılmış olan atıflar, Terörle Mücadele Kanunu'nun 10. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen ağır ceza mahkemelerine yapılmış sayılır" (Geçici Md. 2/7).

2- Siyasal alana belli belirsizce sızabilmesi ve meşru siyasi faaliyeti bir belirsizlik mıntikasının içerisine çekebilmesi bakımından, ceza yasasına olağanüstü bir esneklik bahşeden kimi yasa maddelerine dikkat çekmek zorundayız, özellikle de Türk Ceza Kanunu'nun (TCK, No. 5237, Kabul Tarihi: 26.09.2004) 220. Maddesinin 6, 7 ve 8 nolu fıkralarına... Aktarmak gerekirse: Md. 220, "Kamu Barışına Karşı Suçlar" üst başlığı altında, "suç işlemek amacıyla örgüt kurma" fiilini cezalandırıyor. Fakat bu yasa maddesinde özellikle 6, 7 ve 8 nolu fıkralar, gerek yasa dilinin biçimsel tutarlılık koşullarını zorlayan mantığıyla, gerekse de göz yumulmuş muğlâklığıyla ayrı bir ilgiyi hak ediyor. Üçüncü yargı paketi içerisinde 6. ve 7. fıkralara eklenen kısmi değişikliklerden önce bu maddeler şöyleydi: 220/6: "Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan dolayı cezalandırılır". 220/7: "Örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dâhil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi, örgüt üyesi olarak cezalandırılır". 220/8: "Örgütün veya amacının propagandasını yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır".⁷ Bir yasa maddesinin aynı cümle içerisinde, belirli bir suç isnat ettiği bir kimseyi aynı zamanda bu suç bakımından masum ilân etmesi ("örgüte üye olmamakla birlikte" veya "hiyerarşik yapıya dâhil olmamakla birlikte" ... "örgüt üyesi olarak cezalandırılır"), en azından bir yasa yazım skandalıdır —fakat belli ki siyasal getirisi yanında ihmâl edilebilecek türden bir skandal! Ayrıca "bir örgütün propagandasını yapmak" ifadesini yeterli görmeyip, "veya amacının propagandasını yapmak" gibi muğlâk bir ifadeyi metne eklerken de, yasa yapıcının benzer bir saikle hareket ettiğini tespit edebiliriz. Nitekim hemen arkasından "basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde" ceza artırımını öngörmesi de, ifade özgürlüğünü sınırlandırma niyetini kendiliğinden açığa vurmuş oluyor. Ceza yasasının yürürlüğe girdiği 2005'ten 2008 yılına kadar fazla dikkat çekmeyen, deyim yerindeyse uyumakta olan bu müphem yasa maddelerinin, bilhassa Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından verilen bir kararın ardından, artık asli maddeler hâlini aldığına dikkat çekiliyor (Kozagaçlı, 2012: 38).

Üçüncü yargı paketiyle birlikte, 6. ve 7. fıkralara, buradaki tuhaflığın bir bakıma utangaç bir kabulü anlamına da gelebilecek kimi eklemeler yapıldı (Md. 85), fakat tuhaflık olduğu gibi kaldı. Yeni hâliyle bu maddeler şöyledir:

---

⁷Vurgular bana ait (ÖA).

220/6: "Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılır. Örgüte üye olmak suçundan dolayı verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir". 220/7: "Örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dâhil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi, örgüt üyesi olarak cezalandırılır. Örgüt üyeliğinden dolayı verilecek ceza, yapılan yardımın niteliğine göre üçte birine kadar indirilebilir". Görüldüğü gibi, yasa yapıcı, yasa metnindeki açık skandalı gidermek yerine, ceza indirimi yoluna giderek ilgili maddeleri kabul edilebilir kılmaya çalışmıştır.

3- Hâlihazırdaki özel ceza yargılama rejiminin en ayrıcalıklı ve köklü düzenlemesi herhalde Terörle Mücadele Kanunu'dur (TMK, No. 3713, Kabul Tarihi: 12.04.1991); fakat 2006 yılında yapılan kimi önemli değişiklikleri özellikle vurgulamamız gerekir (Değişiklik Tarihi: 29.06.2006). Bilindiği gibi terör yasası, gerçekte ceza yasasında tanımlanmış birtakım suçlara göndermede bulunuyor. Buna göre, devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak, anayasayı ihlâl etmek, yasama organına veya hükümete karşı suç teşkil edecek eylemlerde bulunmak, hükümete karşı silahlı isyana girişmek, silahlı örgüt kurmak veya üyesi olmak gibi suçlar aynı zamanda terör suçlarıdır. Lâkin, 2006 yılında yapılan bir dizi değişiklikle yasanın kapsamı olağanüstü şekilde genişletilmiştir (Aydın, 2012: 27; değişiklik gerekçeleri hakkında bir değerlendirme için bkz. İlkiz, 2011: 135-138). Öyle ki söz konusu genişlemeyle birlikte TCK'nin elliye yakın maddesi terör yasasına dâhil edilmiştir —fikir vermesi açısından saymakta fayda var: göçmen kaçakçılığı; insan ticareti; kasten öldürme ve kasten öldürmede nitelikli hâller; intihara yönlendirme; kasten yaralama ve neticesi sebebiyle kasten yaralama; eziyet; tehdit; şantaj; cebir; kişiyi hürriyetinden yoksun kılma; eğitim ve öğretimin engellenmesi; kamu kurumu ve benzer nitelikteki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinin engellenmesi; siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi; inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi; konut dokunulmazlığının ihlâli; iş ve çalışma hürriyetinin engellenmesi; sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi; nitelikli hırsızlık; yağma ve nitelikli yağma; mala zarar verme ve bunun nitelikli hâlleri... Henüz yarısına kadar gelebildiğimizi belirterek saymaya son verelim. Fakat, bu değişikliklerle birlikte terör yasasının, TCK dışında, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun, Orman Kanunu, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gibi başka yasalara da göndermede bulunmaya başladığını unutmamak gerekir. Gerilemesi beklenirken, TMK'nın sınırlarının bu denli yayılmış, etkinlik alanının bu denli genişlemiş olmasının nedenini, siyasetin cezai yollardan massedilmesinde terör yasalarının üstlendiği araçsal görev ve gösterdiği başarıda aramak gerekir. Tek

başına TMK'nın yüklendiği başat rol bile, özel ceza yargılamasının gücünü ve genelliğini kanıtlıyor.

4- Nihayet, AB reformları yüzünden polisin elinin kolunun bağlandığı yönündeki eleştirilerin baskısı altında, polisin görev ve yetkilerine dair birtakım yeni düzenlemeler getiren yasa değişikliklerinin üzerinden atlamamamız gerekir: Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nda (PVSK, No. 2559, Kabul Tarihi: 04.07.1934) 2007 yılında yapılan değişikliklere atıfta bulunuyoruz (Değişiklik Tarihi: 02.06.2007). Bu değişikliklerle birlikte polise, durdurma, kimlik sorma, kişisel veri toplama, silah kullanma vb. konularda ya yeni yetkiler tahsis edilmiş ya da mevcut yetkiler genişletilmiştir (Altıparmak vd., 2007). Söz konusu değişikliklerden, daha doğrusu yeniliklerden biri, gerek yasanın ifade edilme tarzı bakımından, gerekse de yasal dayanağını gerekçelendirme şekli bakımından oldukça semptomatik görünüyor: Durdurma yetkisi (Md. 4/A). Durdurma, hiçbir anayasal dayanağa sahip olmadan, "anayasayı polis aracılığıyla aşmanın bir aracı olarak getirilen yeni bir kurumdur" (Aydın, 2012: 26). Şöyle ki: Anayasa, kişinin hürriyetinden mahrum bırakılmasını olanaklı kılan hâlleri tanımlarken (Md. 19), durdurmadan bahsetmemektedir. Nitekim yasa gerekçesinde Anayasa'ya değil, yalnızca mukayeseli hukuka göndermede bulunuyor olması, yasa yapıcının da bunun farkında olduğunu gösteriyor (Altıparmak vd., 2007: 122). Durdurma, ancak, hürriyeti bağlayıcı sonuç doğuran bir başka yetki kullanımının bağımlı bir sonucu olabilir, örneğin "bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması"nda olduğu gibi. Bir başka deyişle, yakalama veya tutuklama yetkisinin bulunmadığı hâllerde durdurma yetkisi de ortadan kalkar (Altıparmak vd., 2007: 122). Oysa ilgili yasa metni, durdurmayı kendi başına bir yasal yetki olarak düzenlemekte ve bu yetkinin kullanımı herhangi bir kolluk görevlisinin, yani herhangi bir polis memurunun inisiyatifine bırakılmaktadır: "Durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için *polisin tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenime* dayanan makul bir sebebin bulunması gerekir" (Md. 4/A).⁸ Bu hâliyle, durdurma, "aslında her türlü yargı ve hatta savcı denetiminden mahrum bırakılmış bir fiili ve keyfi yakalama önlemidir" (Altıparmak vd., 2007: 125). İlk bakışta kısmi ve masum görünen bu düzenlemenin anlamını doğru yakalamamız gerekir: Gerçekte bu düzenlemeye sirayet eden şey, polisin ve onun şahsında idare gücünün, yasal-anayasal kodların üzerinden atlayıp onları salt kendi tasarruflarıyla ikâme etmeye yönelen güçlü eğilimidir. Burada artık kuralı tayin edecek olan şey, kolluk gücünün tecrübesine ve izlenimine duyulan aşırı güvenden, bir başka deyişle yasa yoluyla yasa denetimi dışına çıkarılmış salt idari tasarrufun

---

⁸Vurgular bana ait (ÖA).

kendisinden başka bir şey değildir (Altıparmak vd., 2007: 119). PVSK değişikliğinden yaklaşık beş yıl sonra bunun anlamını, polis fezlekelerini savcılık iddianamelerine, savcılık iddianamelerini ise yargıç kararlarına dönüştüren tuhaf sürecin içerisinde kolaylıkla tespit edebiliyoruz.

Ezcümle, 2004 yeni TCK ve CMK, 2006 TMK ve ardından 2007 PVSK değişiklikleriyle birlikte yapılan kapsamlı düzenlemelerde, siyasetin giderek cezai usullerin tazyiki altına sokulması sürecinin yasa düzeyindeki belirli uğraklarını tespit etmek mümkündür. Daha düşündürücü olan şeyse, bu tarz dönüşümlerin, dünyanın her yanında ve kendine özgü şekillerde güçleniyor olmasıdır: Siyaset, hemen her yerde ve giderek artan şekilde, dışlayıcı müzakere oyunları ile tehditkâr cezai usuller arasındaki daimi salınımına terk edilmeye çalışılmaktadır.

Siyasetin etrafına örülen bütün bu yasal tertibatın anlamını doğru yorumlamalıyız: Gerçek şu ki, ceza yasaları hükümet kararları gibi, ceza yargılamaları idari tasarruflar gibi, istisnai usuller ise olağan usuller gibi kullanılmaya başlandığında, burada hedef tahtasına konulmuş olan şey, hepsinden önce, her türden meşru siyasallaşma imkânıdır. Ayrıca böylesi durumlarda ilk gözden çıkarılan ve çekinmeden hırpalanan şeyin, anayasal güvence altında olduğuna inanmamız beklenen 'yurttaş hakları' olması da hiç şartıcı değildir: Siyasetin ceza yasasına tabi kılınmasından ve bu yolla berhava edilmesinden çıkarmamız gereken esaslı sonuçlardan biri, yurttaş haklarından yalnızca açık bir siyasal uzam varsa bahsedebileceğimizdir. Zira siyasal bir ada sahip olma imkânı dışında yurttaş, salt bir kurgudan, üstelik epeyce kırılğan bir kurgudan ibarettir ve işte tam da bu yüzden, siyasetin kaderi neyse yurttaşın kaderi de odur.

Kaynakça

- Altıparmak, Kerem; Ahmet Murat Aytaç, Onur Karahanoğulları, Türkan Hançer ve Devrim Aydın (2007), "Polis Vazife ve Salahiyet Kanununda Değişiklik: Durdurma, Kimlik Sorma, Arama, Parmak İzi Alınması, Silah Kullanma", *Hukuk ve Adalet*, 11: 117-140.
- Aydın, Oya (2012), "Hukuk Devleti Nerede Biter, Polis Devleti Nerede Başlar?", *Birikim*, 273: 24-29.
- Balibar, Étienne (2002), *Politics and the Other Scene* (London and New York: Verso) (Tr. Christine Jones, James Swenson and Chris Turner).
- Balibar, Étienne (2004), *We, the People of Europe? Reflections on Transnational Citizenship* (Princeton and Oxford: Princeton University Press) (Tr. James Swenson).
- Butler, Judith (2002), "Guantánamo Limbo", *The Nation*, 274(12): 20-24.

- Cohen, Stanley (1985), *Visions of Social Control: Crime, Punishment and Classification* (Cambridge: Polity Press).
- Cohen, Stanley (1996), "Crime and Politics: Spot the Difference", *British Journal of Sociology*, 47(1): 1-21.
- Cohen, Stanley (1998), *Against Criminology* (New Brunswick: Transaction).
- Deleuze, Gilles (1995), "Postscript on Control Societies", *Negotiations, 1972-1990* (New York: Columbia University Press) (Tr. Martin Joughin): 177-182.
- Delmas-Marty, Mireille (2007), "The Paradigm of the War on Crime: Legitimizing Inhuman Treatment?", *Journal of International Criminal Justice*, 5(3): 584-598.
- Derrida, Jacques (2008), "Otoimmünite: Gerçek ve Simgesel İntiharlar", Giovanna Borradori (Haz.), *Terör Günlerinde Felsefe: Jürgen Habermas ve Jacques Derrida ile Diyaloglar* (İstanbul: YKY) (Çev. Emre Barca): 112-174.
- Díez, Carlos Gómez-Jara (2008), "Enemy Combatants versus Enemy Criminal Law: An Introduction to the European Debate Regarding Enemy Criminal Law and its Relevance to the Anglo-American Discussion on the Legal Status of Unlawful Enemy Combatants", *New Criminal Law Review*, 11(4): 529-562.
- Feeley, Malcolm M. and Jonathan Simon (1992), "The New Penology: Notes on the Emerging Strategy of Corrections and Its Implications", *Criminology*, 30(4): 449-474.
- Foucault, Michel (2006), "İhlâlâle Önsöz", *Sonsuza Giden Dil: Seçme Yazılar 6*, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları) (Çev. Işık Ergüden).
- Foucault, Michel (2007), *Security, Territory, Population. Lectures at the Collège de France, 1977-1978* (New York: Palgrave Macmillan) (Eds. Michel Senellart, François Ewald and Alessandro Fontana) (Tr. Graham Burchell).
- Garland, David (1985), *Punishment and Welfare: A History of Penal Strategies* (Aldershot: Gower).
- Garland, David (1996), "The Limits of the Sovereign States: Strategies of Crime Control in Contemporary Society", *British Journal of Criminology*, 36(4): 445-471.
- Gill, Terry and Elies van Sliedregt (2005), "Guantánamo Bay: A Reflection on the Legal Status and Rights of 'Unlawful Enemy Combatants'", *Utrecht Law Review*, 1(1): 28-54.
- Hardt, Michael (1995), "The Withering of Civil Society", *Social Text*, 14(4): 27-44.
- Hardt, Michael ve Antonio Negri (2001), *İmparatorluk* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları) (Çev. Abdullah Yılmaz).
- Hogg, Russell (2007), "Criminology, Crime and Politics Before and After 9/11", *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 40(1): 83-105.
- İlkiz, Fikret (2011), "Terörle Mücadele Kanunu ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun Üzerine", Haluk İnanıcı (Der.), *Parçalanmış Adalet: Türkiye'de Özel Ceza Yargısı* (İstanbul: İletişim Yayınları): 129-177.

- İnanıcı, Haluk (2011), "Örfi İdare Yargısından Yeni Devlet Güvenlik Mahkemelerine Sanık Hakları", Haluk İnanıcı (Der.), *Parçalanmış Adalet: Türkiye'de Özel Ceza Yargısı* (İstanbul: İletişim Yayınları): 13-63.
- Kanar, Ercan (2011), "Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemeleri'nce Üretilen Hukuk", Haluk İnanıcı (Der.), *Parçalanmış Adalet: Türkiye'de Özel Ceza Yargısı* (İstanbul: İletişim Yayınları): 65-128.
- Katoğlu, Tuğrul (1994), "Devlet Güvenlik Mahkemelerinde Uygulanan Yargılama Usulünün Genel Yargılama Usulünden Farkları", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 49(3-4): 255-274.
- Katoğlu, Tuğrul (2011), "Özel Yetkili Mahkemelerde Özel Usuller", *Özel Yetkili Mahkemeler (CMK m. 250)* (Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları): 39-56.
- Kozağaçlı, Selçuk (2012), "Olağanüstü Yargı Rejimi ve Polis - "Elastik ve Yapışkan Bir Ağ"", Söyleşi: Tanıl Bora, *Birikim*, 273: 30-40.
- Krasmann, Susanne (2007), "The Enemy on the Border: Critique of a Programme in Favour of a Preventive State", *Punishment and Society*, 9(3): 301-318.
- Özkazanç, Alev (2007), "Biyo-Politik Çağda Suç ve Cezalandırma: Denetim Toplumunda Neo-Liberal Yönetimsellik", *Toplum ve Bilim*, 108: 15-51.
- Paye, Jean-Claude (2004), "Antiterrorist Measures, a Constituent Act", *Telos*, 128: 171-182.
- Paye, Jean-Claude (2007), "'Enemy Combatant' or Enemy of the Government", *Monthly Review*, 59(4): 1-11.
- Pfohl, Stephen (1994), *Images of Deviance and Social Control: A Sociological History*, Second Edition (New York: McGraw-Hill).
- Rancière, Jacques (1999), *Disagreement: Politics and Philosophy* (Minneapolis and London: University of Minnesota Press) (Tr. Julie Rose).
- Rancière, Jacques (2007), *Siyasalin Kıyısında* (İstanbul: Metis Yayınları) (Çev. Aziz Ufuk Kılıç).
- Rose, Nikolas (1996), "The Death of the Social? Re-figuring the Territory of Government", *Economy and Society*, 25(3): 327-356.
- Schmitt, Carl (2006), *Siyasal Kavramı* (İstanbul: Metis Yayınları) (Çev. Ece Göztepe).
- Zedner, Lucia (2004), *Criminal Justice* (Oxford and New York: Oxford University Press).
- Žižek, Slavoj (2000), *The Ticklish Subject: The Absent Centre of Political Ontology* (London and New York: Verso).